Frankofoni, 2020 / 2, Sayı 37, 41-49

KENT HAKKI VE ADALET KAVRAMLARINI TERİMLER ÜZERİNDEN ÇÖZÜMLEMEK: *MEKANDA ADALET DERNEĞİ* VE *beyond.istanbul*[1*]

Deniz KURMEL[**]

ANALYSER LES CONCEPTS DU DROIT À LA VILLE ET DE LA JUSTICE PAR LE BIAIS DES TERMES : *CENTRE DE LA JUSTICE SPATIALE* ET *Beyond Istanbul*

Il est possible de définir la ville comme une œuvre façonnée par l'action mentale et pratique de nombreux individus et par le processus d'une production collective (Lefebvre, 1968). Dans cette étude; d'un point de vue interdisciplinaire, en réfléchissant à l'influence de la langue dans la production de la *ville* et du *droit* à *la ville*, nous nous demandons s'il est possible d'analyser les concepts du *droit à la ville* et de la *justice spatiale* à travers des textes / termes. Pour cela, nous allons essayer de suivre les traces des concepts du *droit à la ville* et de la *justice spatiale* à travers une analyse du discours dans une perspective *socioterminologique* (Gambier, 1987, 1993; Gaudin 1993, 2003) au sein de la publication *beyond.istanbul* du *Centre de la Justice Spatiale* (*Mekanda Adalet Derneği*) qui mène des études interdisciplinaires en mettant l'accent sur le droit à la ville et sur la justice spatiale. D'autre part, l'analyse du discours sera soutenue par un entretien réalisé avec les responsables du *Centre de la Justice Spatiale* sur le concept du *droit à ville* et de la *justice spatiale.*

Mots-clés: *droit à la ville, justice spatiale, socioterminologie, analyse du discours, Centre de la Justice Spatiale, Mekanda Adalet Derneği, beyond.istanbul*

ANALYZING THE CONCEPTS OF THE RIGHT TO THE CITY AND JUSTICE THROUGH TERMS: CENTER FOR SPATIAL JUSTICE AND *beyond.istanbul*

It is possible to define the city as an œuvre shaped by the mental and practical action of many individuals and by the process of collective production (Lefebvre, 1968). In this study; from an interdisciplinary point of view, reflecting on the influence of language in the production of the *city* and the *right to the city*, we ask whether it is possible to analyze the concepts of the *right to the city* and *spatial justice* through texts / terms. For this, we will try to follow the traces of the concepts of the *right to the city* and *spatial justice* through an analysis of discourse from a socioterminological perspective (Gambier, 1987, 1993; Gaudin 1993, 2003) within the publication *beyond. istanbul* of the *Center for Spatial Justice* (*Mekanda Adalet Derneği*) which conducts interdisciplinary studies with an emphasis on the right to the city and on spatial justice. On the other hand, the analysis of discourse will be supported by an interview with those responsible from the *Center for Spatial Justice* on the concept of *the right to the city* and *spatial justice*.

Keywords: *right to the city, spatial justice, socioterminology, discourse analysis, Center for Spatial Justice, Mekanda Adalet Derneği, beyond.istanbul*

* Geliş tarihi: 13.01.2020 – 20.01.2020

** Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Mütercim-Tercümanlık (Fransızca) Anabilim Dalı, denkocak@yahoo.fr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1041-5926

1. Giriş

Kent, bireylerin kullanımıyla değişen, dönüşen alanlar olarak ele alındığında, kentin disiplinlerarası boyutuna vurgu yapılabilir ve kent farklı uzmanlık alanlarının bakış açısıyla değerlendirilebilir. Bireylerin zihinsel ve pratik eylemleriyle şekillenen kent söz konusu olduğunda, bireylerin kent bağlamındaki hakları üzerinde düşünmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda, *kent hakkı* kavramı ve hatta daha geniş bir perspektiften söz konusu hakkı sorgulayan *mekanda adalet* kavramı üzerinde durmak önemlidir.

Kent hakkı ve mekanda adalet kavramlarının oluşumunda, benimsenmesinde ve yaygınlaştırılmasında bir çok dinamik devreye girmektedir. Bu çalışmanın amacı, söz konusu kavramlar ile dilsel pratikler arasındaki ilişkiselliği sorgulamak; disiplinlerarası bir bakış açısıyla *kent hakkı ve mekanda adalet* kavramlarını metinler/terimler üzerinden okumaya çalışmaktır. Bu bağlamda, kent hakkına vurgu yaparak, daha adil, demokratik, ekolojik kent ve kırsal mekanlarda yaşama hedefiyle; disiplinlerarası çalışmalar yapan *Mekanda Adalet Derneği*'nin basılı ve süreli yayını olan *beyond.istanbul*[2] dergisinde, *toplumterimbilimsel* bir bakış açısıyla yapılan söylem çözümlemesiyle kent hakkı ve mekanda adalet kavramlarının izleri sürülmektedir. Söylem çözümlemesinin yanı sıra, dernek yetkilileriyle söz konusu kavramlara yönelik gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeyle, söylem boyutundaki çalışma desteklenmektedir.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda çalışmaya yön veren araştırma soruları ise şöyledir: Kentin ve mekanın, bireylerin zihinsel ve pratik eylemleriyle, kolektif üretim süreciyle şekillenmekte olduğu düşünülürse dilin etkisinden de bahsedilebilir mi? Kent hakkı ve mekanda adaleti temsil eden terimlerden bahsedilebilir mi? Terimler kent hakkı ve mekanda adalet hareketlerinin destekçisi olabilir mi?

2. Kent Hakkı ve Mekanda Adalet

Fransız sosyolog Henri Lefebvre (1968), kenti, birçok insanın zihinsel ve pratik eylemleriyle, kolektif üretim süreciyle şekillenmekte olan bir *yapıt* olarak tanımlamaktadır. *Kent hakkı* kavramıyla, zihinsel ve toplumsal bir biçim olan kentin, asıl sahipleri olan bireyler tarafından kendi istekleri ve gereksinimleri doğrultusunda yeniden dönüştürülmesinin gerekliliğinin altı çizilmektedir (Lefebvre, 1968). Hatta, kent hakkı; kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkı olarak da düşünülmektedir (Harvey, 2008).

Kent kavramının yanı sıra, kent-kırsal ayrımını yapmayan daha kapsayıcı bir niteliği olan mekan kavramını da, bireylerin yaşadıkları ortam üzerindeki hak arayışları bağlamında ele almak gerekmektedir. Mekan, toplumun farklı kesimleri arasındaki mücadeleler sonucunda, tarihsel olarak üretilmektedir. Toplum mekanı üretmekte ve mekan da belirli toplumsallıklar, kimlikler ve deneyimler üretmektedir (Lefebvre, 1974).

Mekan ve toplum arasındaki ilişkisellik, toplumsal adalet ve toplumsal adaletsizlik kavramları üzerinde düşünmeyi de gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, Edward W. Soja (2010)'nın çalışmalarında, *mekansal adalet* kavramıyla (spatial justice/justice spatiale), toplumsal adalet ve mekan birbirine bağlanmaktadır. Mekanda Adalet Derneği'nin kurucularından, uluslararası şehircilik uzmanı Yaşar Adnan Adanalı, mekanda adalet kavramını açıklarken, birbirini tamamlayan iki perspektife vurgu yapmaktadır;

> *Mekansal adaleti, kent hakkını düşünenler diyor ki; artık toplumsal adaletin kendisinin üretildiği, yeniden üretildiği temel dinamik mekansal dinamik; mekansal süreçler. Toplumsal adalet ve adaletsizliklerin de doğrudan mekansal kaynakları var. Bu genel bir çerçeve, zemin olarak mekanda adalet. Bir de daha tekil perspektifler var, yani adaleti ilgilendiren her konunun mekansal bir boyutu var. Mekanda adalet ve sakatlık, mekanda adalet ve* çocuk, *mekanda adalet ve yaşlılık dediğimizde tekil adalet ve mekan ilişkilerine dair de pencere açıyoruz, peki oradan baktığımızda bize nasıl manzaralar sunuyor?* (Eylül 2019, yüz yüze görüşme)

Mekansal adalet arayışında, toplumun mekanın üretimindeki etkisi ve mekanın bireyin, zihinsel ve pratik eylemleriyle, kolektif üretim süreciyle, değiştiği, dönüştüğü göz önünde tutulmalıdır. Bu bağlamda, söylem boyutu, tercih edilen sözcükler/terimler önem kazanmakta, dilsel pratikler mekanda adalet kavramlarına yönelik değerlerin destekçisi olabilmektedir.

3. Yöntemsel çerçeve

Kent hakkı ve mekanda adalet kavramının üretilmesi, dolaşıma sokulması aşamasında dilsel pratikleri dikkate almak, söylem boyutunun önemine vurgu yapmak gerekmektedir. Adaletli kent ve mekanların üretimi, adaletli bir söylem oluşturulmasıyla da bağlantılıdır. Roland Barthes, "*kent bir söylemdir ve bu söylem gerçekten bir dildir: şehir yaşayanlarıyla konuşur, biz* şehrimizi *konuşuruz…*"[3] (1967: 12) derken kent ve dil ilişkiselliğine vurgu yapmaktadır. Bu noktada, Barthes'ın kurduğu kent ve dil ilişkiselliğinden hareketle, Ayşe Ayhan ve Emine Bogenç Demirel'in (2018) mekanın üretimi bağlamında kentsel müdahaleyi bir çeviri pratiği olarak değerlendirmesi önemlidir.

Çeviri pratikleri bağlamında mekanın üretimini, özel alan çevirisi ve özel alan metin üretiminin yapı taşı olarak terimler üzerinden ele almakta mümkündür. Bu noktada, mekansal adaleti vurgulayan kavramlar, bu kavramların tanımlanması ve söz konusu kavramların adlandırılması sorunsalı üzerinde düşünmek gerekmektedir. Mekansal adalet etrafında şekillenen değerlerin izlerini terimler aracılığıyla sürmek, terimleri mekansal adalet etrafında şekillenen değerlerin taşıyıcısı olarak ele almak noktasında kavram terim ilişkiselliğine vurgu yapan terimbilim yaklaşımları yol gösterici olmaktadır.

Mekansal adalet alanı bağlamında, terimbilimde disiplinlerarası boyuta vurgu yapan, terimbilim alanıyla toplum arasındaki bağları öne çıkaran, böylelikle terimbilim alanına hareketlilik kazandıran *toplumterimbilimsel* (Gambier, 1987,1993; Gaudin 1993, 2003) bir bakış açısını benimsemek mümkündür. Toplumterimbilim; terimleri kullanıldıkları ortam, bağlam açısından ele alarak, toplumsal bağlama vurgu yapmakta ve terimleri gerçek kullanım ortamlarında değerlendirmektedir. Söz konusu yaklaşımda, disiplinlerarası dolaşım, toplumsal yapılar, toplumsal eyleyiciler, toplumsal dinamikler, iktidar ilişkileri, iletişim kanalları devrededir. Bir başka deyişle, terim çalışmalarında hedef kitleyi, terimi üreteni, dolaşıma sokanı, tüketeni dikkate almaktadır. Kim hangi terimi neden ve nasıl bir bağlamda kullanıyor gibi sorulara yanıt vermeye çalışmaktadır. Toplumterimbilimsel yaklaşımın vurguladığı, toplumsal bağlam, farklı iletişim kanallarında üretilen ve dolaşıma sokulan içeriklerle birlikte değişmekte, genişlemektedir. Bu bağlamda, nefret söylemiyle/suçuyla mücadele yönünde gelişen yeni toplumsal hareketlerin izlerinin sosyal

ağlarda, toplumterimbilim/iletişimsel terimbilim ve ağ toplumuna ilişkin disiplinlerarası yaklaşımlar çerçevesinde ele alındığı çalışmadan söz etmek yerinde olacaktır (Demirel, Kurmel ve Görgüler, 2018).

Bu çalışmanın çözümleme kısmında öncelikli olarak kent hakkı ve mekansal adaletin taşıyıcısı olan terimlere yönelik, Mekanda Adalet Derneği'nin yayını beyond.istanbul kapsamında bir söylem çözümlemesi gerçekleştirilmektedir. Devamında ise, söylemi üreten Dernek yetkilileriyle yüz yüze bir görüşme gerçekleştirilmektedir. Böylelikle, toplumterimbilimsel bakış açısının gerektirdiği üzere, terimler hem geçek kullanım ortamları olan söylem boyutunda ele alınmakta, hem de söz konusu terimleri tercih eden, dolaşıma sokan eyleyicilerle görüşme yapılmaktadır.

4. Toplumterimsel bir Çözümleme: Mekanda Adalet Derneği (MAD)

Mekanda Adalet Derneği, İstanbul ve ötesinde; daha adil, demokratik, ekolojik kent ve kırsal mekanlarda yaşama hedefiyle; disiplinlerarası çalışmalar yapmak; yenilikçi, nitelikli ve kamusal bilgi üretmek, biriktirmek ve paylaşmak amacıyla, şehircilik uzmanı Yaşar Adnan Adanalı ve bir grup arkadaşı tarafından 2016 yılında kurulmuş bir dernektir. Dernek, mekanda adalet yaklaşımı ışığında araştırmalar, katılımcı uygulamalar, eğitimler, yürüyüşler ve projeler gerçekleştirmektedir.

Mekanda adalet içerikleri geliştirmek ve mekanda adalet mücadelesini görünür kılmak amacıyla hayata geçirilen *MAD Ajans*; mahalleliler için gerekli bilgiyi yine mahallelilerle birlikte üreten, paylaşan *Bizim Mahalle*; mahalleye ilişkin farklı disiplinlerden kavramlar dizisi şeklinde kurgulanmış *Mahalle Sözlüğü*; *Düzce Umut Evleri*; *Gecekondu Gazetesi*; derneğin Karaköy'deki merkezinde mekan çalışmalarına yönelik kaynakları barındıran *MAD Kütüphane*; mekanda adalet mücadelesine yönelik oluşumların paylaşılabildiği harita tabanlı video platformu *Umut Arşivi*; #inşaatdeyipgeçme ve "bir şeyleri değiştirebilirsin" mesajı veren, bu yönde bilgilendiren İnşaat Suçları; kent ve ekoloji meselelerini bir arada ele alan İstanbul Yollarında Kentsel Politik Ekoloji isimli yaz okulu; İstanbul gibi mega kentlerde büyüyen çocukların iyiliğin savunmak amacıyla belgesel film dahil olmak üzere görsel malzemeler üreten, paylaşan *95 cm: Mega Kentin Mini Yurttaşları*; derneğin yürüttüğü projelerdir.

Bu çalışma kapsamında, derneğin projeleri arasında yer bulan yayın platformu *beyond.istanbul* ele alınmaktadır. Derneğin, mekanda adalet ve umut mekanları ile ilgili içerikleri üretip paylaştığı yayın platformu *beyond.istanbul* bünyesinde, online ve basılı yayıncılık faaliyetleri yürütülmektedir.

4.1. Mekanda Adalet Temelli Söylem Çözümlemesi

Mekanda Adalet Derneği, dernek faaliyetlerine başlamadan önce, *beyond.istanbul* adıyla bir düşünce ve araştırma inisiyatifi olarak çalışmalarını yürütmektedir. Derneğin kurulmasıyla, kendine ait bir iletişim ağı yaratmış olan *beyond.istanbul* ismi, derneğin online ve basılı yayınının ismi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Online yayıncılık faaliyetleri *beyond.istanbul* adresinden (https://beyond.istanbul/) ve ilgili sosyal medya hesaplarından sürdürülmektedir. Basılı yayın ise, 2017 yılından itibaren ulusal süreli yayın olarak, 3 ayda bir "mekanda adalet ve …" başlıklı dosya konuları hazırlamaktadır. Şu

ana kadar basılmış olan *beyond.istanbul* başlıkları şöyledir, *mekanda adalet ve sakatlık* (1. sayı, 2017), *mekanda adalet ve çocuk* (2. sayı, 2018), *mekanda adalet ve gıda* (3. sayı, 2018), *mekanda adalet ve kentsel politik ekoloji* (4. sayı, 2019)*, mekanda adalet ve yaşlılık* (5. sayı, 2019), *mekanda adalet ve müşterekler* (6. sayı, 2019), *mekanda adalet ve mülteciler* (7. sayı, 2019). *beyond.istanbul*, Kanada'dan Développement et Paix (Developpement and Peace) desteğini almaktadır. Öte yandan, *mekanda adalet ve sakatlık* başlıklı 1. sayı Sivil Düşün AB Programı kapsamında AB desteği almıştır. Adaleti ilgilendiren her alanı mekansal boyutuyla değerlendirmeye çalışan yayın, farklı alanlardan uzmanların katkısıyla disiplinlerarası bir bakış açısını benimsemektedir. *beyond.istanbul* yayınının, Yazı İşleri Müdürü Yaşar Adnan Adanalı'dır, her sayıda ise farklı uzmanlık alanlarından konuk editörlerle çalışılmaktadır.

Söz konusu basılı yayının içeriğine genel hatlarıyla bakılırsa, her sayıda "Editöryel" yazılar, sayıya özgü konularda uzmanların, aktivistlerin mekanda adalet perspektifinden yazdığı yazılar, yine sayıya özgü mekanda adalet bakış açısıyla kurgulanan mekanların paylaşıldığı "Umut Aşivi", sayı kapsamında ele alınan ve tanımlanması gerekli görülen kavramları barından "MAD Sözlük" ve sayı özelinde tartışılan konuya yönelik olarak kaynakların sunulduğu "MAD Kütüphane" yer almaktadır.

Bu çalışma kapsamında, *beyond.istanbul* yayının her sayısında Yaşar Adnan Adanalı tarafından kaleme alınan "Editöryel" yazılar toplumterimbilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilerek, kent hakkı ve mekanda adalet kavramına yönelik olarak bir terim temelli bir söylem çözümlemesi gerçekleştirilmektedir.

Genel olarak, *beyond.istanbul*'un ilk 5 sayısındaki editöryel yazıları incelediğimizde mekanda adalete ilişkin değerleri vurgulayan terimler dikkati çekmektedir. Mekan ve adalete ilişkin meseleleri yalnızca kent perspektifinden değerlendirmek, keskin sınırlamalar, tanımlamalar yapmak yerine, daha bütüncül bir bakış açısına sahip mekanda adalet perspektifiyle amaçlananın her türlü ikiliğin önüne geçmek olduğu vurgulanmaktadır. Olası ikilikler sıralanarak, mekanda adalet perspektifinin savunduğu değerlerden bir tanesi olan, "ikiliklerin önüne geçmek" teriminin altı çizilmektedir.

> *İstanbul ve mekan çalışmalarına disiplinlerarası bir yerden yaklaştığımız bu mecrada; kent-kır, formel-enformel, doğa-insan, merkez-çeper, iyi-kötü, yasal-kaçak, yerel-küresel, planlı-plansız, teori-pratik, yatay-dikey, mimari-planlama gibi* **ikiliklerin ötesine geçmey***i hedefliyoruz. (mekanda adalet ve sakatlık sayısı,* 2017: 1)

> *Gıdanın izini sürdüğümüzde kırsal ve kentsel mekan, köyl*ü ve kentli, insan ve diğer *canlılar, üretici ve tüketici gibi* ***ikilikler*** *arasında kaçınılmaz olarak bağlar kurmaya başlıyor* ***mekanda adaletsizlikleri ve bunlar karşısındaki adalet talebini*** *tartıştığımız zemini genişletiyoruz.* (*mekanda adalet ve gıda*, 2018: 3)

Mekanda adalet kavramının nasıl bir perspektiften tanımlanabileceği sorgulanırken, "*[…]* ***mekansal adalet kavramını derinleştirip çeşitlendirme*** *amacı*"nın (*mekanda adalet ve sakatlık* sayısı, 2017: 1) da altı çizilmektedir. Mekanda adalete ilişkin kavramlar farklı gruplar için farklı tanımlanabilmektedir. Örneğin; "erişilebilirlik", "toplu taşıma", "sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama", "konut hakkı", "kamusal alan kullanımı" gibi mekanda adaletle ilişkili terimleri tanımlarken, eyleyicileri dikkate almanın gerekliliği

vurgulanmaktır. Öte yandan adaletle ilişkili, çocukluk ve yaşlılık gibi konuları değerlendirirken mekansal boyutları ele almanın gerekliliği üzerinde de durulmaktadır.

> ***Erişilebilirlik**, **toplu taşıma**, **sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama**, **konut hakkı**, **kamusal alan kullanımı** gibi **meselelerin anlamı**, yetişkin erkekler, çocuklar, sakatlar, kadınlar, yaşlılar gibi **farklı gruplar için** ve **her bir grup içinde de farklılıklar gösteriyor**. (mekanda adalet ve sakatlık sayısı,* 2017: 1-2)
>
> *[…] **tanımı yapmak kolay değil**, çünkü **çocukluğun** kültürel olarak ifade bulan farklı anlam ve tanımları, hem zamansal hem de **mekansal boyutları** mevcut. (mekanda adalet ve çocuk sayısı,* 2018: 2)
>
> *[…] mekan çalışmaları içinde yaşlılığın yeterince ele alınmadığını, yaşlılık* çalışmalarının da ***mekansal boyutu**nun eksik olduğunu gördük.* (*mekanda adalet ve yaşlılık* sayısı, 2019: 3)

Mekanı tanımlarken, mimari ve mühendislik boyutunun yanı sıra toplumsal boyutunun da dikkate alınmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Mekan kavramının, alanlararası doğası üzerinde durulmaktadır. Mekanı merkeze alarak, mekanla ilişkili alanları yakınlaştıran, alanlar arasında diyalog kültürünü benimseyen bir yaklaşımdan bahsedilmektedir.

> *Biz MAD olarak, **sosyal bilimlerin** daha fazla mekan çalışmalarına, mimari/planlama/mühendislik gibi **mekan disiplinlerinin** de **toplumsala yüzünü dönmesi** gerektiğine inanarak **disiplinlerarası** çalışmalar yürütüyoruz.* (*mekanda adalet ve sakatlık* sayısı, 2017: 2)
>
> *[…] yaşlılık deneyimini ve yaşlıları **tektipleştiren** ve **toplumsal değişimi göz ardı eden** bir bakış açısı.* (*mekanda adalet ve yaşlılık* sayısı, 2019: 3)
>
> *Bu sayıda **mekan çalışmaları** ile **yaşlılık çalışmalarını** bir **diyaloğa** sokarak hem dönüşen yaşlılığı hem de değişen kent ve kır mekanlarını daha iyi anlamaya gayret ediyoruz.* (*mekanda adalet ve yaşlılık* sayısı, 2019: 3)

4.2. Yüz yüze Görüşme

Kent hakkı ve mekanda adalete ilişkin terimlerin izlerini *beyond.istanbul* bünyesinde yer alan "Editöryel" yazılarda sürdükten sonra, Mekanda Adalet Derneği'nin Ofisini 7 Eylül 2019 tarihinde ziyaret ederek, Derneğin kurucularından, *beyond.istanbul* Yazı İşleri Müdürü Yaşar Adnan Adanalı ve Derneğin Kurumsal İletişim ve Hibe Sorumlusu Barış İne ile yüzyüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Editöryel yazıların çözümlenmesiyle, oluşturdukları söylemlerle, tercih ettikleri terimlerle mekanda adaleti savunan Mekanda Adalet Derneği yetkililerine yüzyüze görüşmede sorulan sorularla söylem çözümlemesi desteklenmeye çalışılmaktır.

4.2.1 Kent Hakkı ve Mekanda Adalet Kavramları Üzerine

Derneğin kent hakkı ve mekanda adalet kavramlarını nasıl tanımladığı üzerinde ilk durulan sorudur. Yaşar Adnan Adanalı bu soruyu şöyle cevaplamaktadır;

> *Niye Kent hakkı üzerinden gitmiyoruz? **Mekanda adalet** ve **kent hakkı** bilinçli bir ayrım. Kent hakkı, insanların yaşadığı kente dair kararları verebilme hali, kentin*

> *kaderini belirleyebilme imkanlarıdır. Bir yandan dar bir bakış açısı, kent üzerinden meseleleri açıklayan, kentsel bir "ayrım" yapan, adalet meselelerini, toplumsal meseleleri kent üzerinden okuyan bir bakış. Ama adalet dediğimizde, onun açtığı başka imkanlar da var. Adalet dediğimizde bir* şeyleri ölçebiliyoruz. Adalet/adaletsizlik tartışmaları yap*abiliyoruz. Peki niye mekanda adalet? Adaletin mekanda olanı başka türlü mü? Bu*gün mekanda adaleti konuşmak ayrıca mı gerekli? İlk söyleyeceğim, ***kent hakkı ve mekanda adaleti birlikte ele alabiliriz ancak bunlar eşit değil****. Mekanda adalet dediğimizde; mekansal süreçler, o süreçlere dahil olan aktörler, farklı ölçekte mekanlar aklımıza geliyor. Bu ölçekteki, bu farklı mekanlardan biri de kent ölçeği. Ama* ***mekansal ölçek sadece kent değil****. Biz* ***kent ve kırsal mekanlar*** *diyoruz.*

Yaşar Adnan Adanalı, kent hakkı kavramının kentsel bir ayrım yapmasına karşın, mekan kavramının kapsayıcılığı, kentin yanı sıra kırsal mekanları da sürece dahil etmesi nedeniyle "mekanda adalet" teriminin özellikle tercih edildiği üzerinde durmaktadır. Ayrımların ötesinde, mekansal süreçlerin, farklı ölçekte mekanların ve mekansal süreçlere dahil olan aktörlerin dikkate alındığı vurgulanmaktadır. Yine aynı cevap kapsamında, farklı alanlardan uzmanların mekanda adalet bağlamda gerçekleştirdikleri toplumsal mücadeleyi dil boyutunda da sürdürdüklerinin altı çizilmektedir.

> *Bizim gibi bilgi üretimini aslında bir şekilde* ***söylem oturtma, bir dil oluşturma****, yani* ***ürettiği bilgiyi ve verdiği toplumsal mücadeleyi aynı zamanda bir dil üzerinden de sürdüren*** *ve içinde mimarları, plancıları, sosyal bilimcileri, sanatçıları, hukukçuları birleştiren bir topluluk için kent sınırlayıcı. Mekanda adalet perspektifi, kent ve kır ayrımının ötesine geçmeye imkan sağlıyor.*

4.2.2. Mekanda Adalet Derneği ve *beyond.istanbul* Üzerine

Mekanda Adalet Derneği'nin kurulma sürecini ise Adanalı şöyle anlatmaktadır;

> *Ben ve birkaç arkadaşım dernek ortada yoktan, beyond.istanbul'u bir düşünce, araştırma inisiyatifi gibi kurgulamıştık. Araştırmacı ağı olarak başlamıştık. Bunun gibi devam eden paralel inisiyatiflerimiz vardı. Bir kısmımız Düzce Umut Evleri sürecini takip ediyordu, bir kısmımız Umut Evleri Derneği üyesiydi, bir kısmımız bir araştırma projesinin parçası halindeydik. Sonrasında,* ***2016 yılı başında dernekleşmeye karar verdik****.*

"Editöryel" yazılarında (*mekanda adalet ve sakatlık*, 2017: 2) vurguladıkları gibi mekan disiplinlerinin toplumsala yüzünü dönmesi gerektiğine inanarak disiplinlerarası çalışmalar yürütmek amacıyla farklı disiplinlerden uzmanlar, dernek bünyesinde bir arada çalışmaktadır. Barış İne bu bağlamda şöyle demektedir; "Önceleri mimar ve ş*ehir planlayıcısı ağırlıklıydı. Zamanla stajyer, gönüllü profili çeşitlendi. Sosyal bilimciler de katıldı*."

Derneğin yayıncılık faaliyetinin *beyond.istanbul* adıyla nasıl ortaya çıktığı sorusunu Adanalı şöyle yanıtlamaktadır;

> *Yurtiçi, yurtdışında partnerlerimiz bizi beyond.istanbul adıyla tanıyorlardı.* ***Beyond derken****;* ***en görünür olanın, en çok sözü söylenenin değil de onun ötesine geçmek, kentin çeperine de gitmek anlatılmak isteniyor****. İstanbul merkezli ama mekanı düşünen yayıncılık faaliyeti şu an yok. Eskiden Tarih Vakfı'nın İstanbul diye bir yayını vardı. Ama uzun yıllardır İstanbul üzerine çıkan, mimari, kent planlama, kent tarihi, kent sosyolojisi gibi alanlara dair bilgi üreten bir yayın yok. beyond. istanbul'la adında İstanbul geçen bir yayın faaliyetini tekrar başlatmış olduk.*

4.2.3. *beyond.istanbul*'un Etki Alanı Üzerine

Hem online hem de basılı olarak yayımlanan *beyond.istanbul* yayının kaç kişiye ulaştığına, nasıl bir hedef kitlesinin olduğuna dair Dernek yetkililerinin bir veriye sahip olup olmadığı sorulduğunda, yayının etkisini başka bir perspektiften ele aldıkları anlaşılmaktadır.

> *Etki sadece okunma ve "tiraj" üzerinden değil. Başka türlü de olabilir. Mesela bizim yayınlarımızın üç tanesi "mekanda adalet ve sakatlık", "mekanda adalet ve kentsel politik ekoloji", "mekanda adalet ve yaşlılık" belli* ***üniversitelerde okuma listelerine girdi.*** *Şimdi Kadir Has Üniversitesi'nde "Kent ve Çocuk Çalışmaları" adında bir yüksek lisans programı başlıyor. Oradaki* ***seminer dersinin bir hafta teması Mekanda Adalet olacak****. "beyond.istanbul" yayıncılığı ve "mekanda adalet ve …" serisi olmasaydı bir* üni*versite yüksek lisans programına mekanda adalet haftası koymazdı, hatta o kavram tartışılmazdı bile. Bizim için değerli olan kısmı yol açtığı etki ve onun farklı türlü dolaşıma girmesi. Sizin* ***araştırma isteğiniz*** *ya da bir başkasının ders müfredatına alma isteği, ya da alıp* ***kendi platformunda yeniden yayımlanması****. Mesela Çocuk sayısından itibaren hepsi yerel bazı gazetelerde yeniden yayımlandı. Mesela Kadıköy Gazetesi düzenli olarak bizim sayılarımızda Kadıköy'le ilgili olan içeriklere dair derinlemesine röportajlar yaptı. Biz bunları yerel yönetimlerle, başkanlarla, ilgili planlama birimleriyle konuşurken bir kaynak kitap olarak verip, çalışmalarınızda, söylemlerinizde, dilinizde bunlara da dikkat etmelisiniz diye kullanır hale geldik. O açıdan nasıl bir etki yarattığına bakmak önemli.* (Yaşar Adnan Adanalı)

Yayının üniversitelerde okuma listelerine, ders programlarına girmesinin, bazı platformlarda yeniden yayımlanmasının, yayına ve derneğe yönelik araştırmalar yürütülmesinin, yerel yönetimler için kaynak olarak kullanılmasının önemi üzerinde durulmaktadır. En önemlisi, mekanda adalet kavramı tartışılmaya başlanmış ve dilsel bağlamda da mekanda adaleti savunan bir söylem oluşturulmasına destek olunmuştur.

4.2.4 *beyond.istanbul*'un Yürüttüğü Dilsel Mücadele Üzerine

Mekanda Adalet Derneği, mekanda adalete ilişkin değerlerin savunulmasında dil kullanımının önemine, söylem boyutuna vurgu yapmaktadır. Yaşar Adnan Adanalı, gerek *beyond.istanbul* yayınında gerekse tüm çalışmalarındaki dilsel hassasiyeti şöyle açıklamaktadır;

> *Aslında **toplumsal mücadelede, dilde de mücadele vermek gerekiyor**. Mesela "suç mahalleleri" deyince orası dille güçsüzleştiriliyor. Orası gerçekte suç mahallesi değil suçlulaştırılıyor. Ya da "varoş" dediğinizde, bir değer yüklüyorsunuz sadece bir şeyi tarif etmiyorsunuz. Özellikle mahalleleri ilgilendiren, dilin kendisini sorunsallaştırmak gerekiyor ki, bir yok saymayı durdurmak lazım. Çünkü **dille yok sayıyoruz aslında kentteki farklı farklı grupları**. Var olduğunu göstermek için **dilin yeniden tariflenmesi** gerekiyor.*

Toplumsal mücadelede dilde de mücadele vermenin önemi vurgulanmaktadır. Söylem boyutunda gösterilecek hassasiyetle, mekanda adalete dayalı terim tercihleriyle dille değersizleştirmenin önüne geçilebilir, dille yok sayma durdurulabilir.

beyond.istanbul yayınının her sayısında, söz konusu sayının konusu kapsamında üzerinde durulması ve tanımlanması gerekli görülen terimleri kapsayan "MAD Sözlük", dernek yetkililiklerin savundukları dilsel hassasiyetin, dilsel mücadelenin bir göstergesi konumundadır. Sözlük çalışmaları bağlamında ise, aşağıdaki söylemleriyle dil meselesine verdikleri önemi bir kez daha vurgulamaktadırlar.

> *2015 dernek kurulmadan "Mahalle Sözlüğü" yaptık. Kentsel dönüşüm çok yoğun yaşandığından ve bundan mahalleler etkilendiğinden, mahalle merkezli bir sözlük oluşturduk. Ve bunu Antalya Mimarlık Bienali'nde sergiledik. 3*2 metre bir sözl*ük. *Mahalleyi ilgilendiren yasalar, mahalle aktörleri, kentsel dönüşümle ilgili meseleler, kent hakkı, yaşanabilir çevre, kentte adalet vs. gibi meseleleri* içeren kavramsal bir çalışma *oldu. İlk başta sergi formatında çıktı devamında kitap formatında basılması için çalışıldı. Maalesef o aşama tamamlanamadı. Başka sözlükler de yaptık. **Dil üzerinden düşünmeye devam edelim*** istedik**.** *Bazı say*ılarda daha çok hakkını verdik, *bazılarında veremedik. Sözlük en sonda olduğundan bazen en son şey haline de gelebildi, öncelik haline de gelebildi. Ben kişisel olarak da, kurum olarak da **dil meselesine önem veriyoruz**.* (Yaşar Adnan Adanalı)

5. Sonuç Gözlemleri

Toplumterimbilimsel bir bakış açısıyla yürütülen bu çalışmada, kent hakkı ve mekanda adalete ilişkin terimler *beyond.istanbul* yayınının "Editöryel" yazılarında çözümlenmiş ve bu çözümleme, söz konusu terimleri dolaşıma sokan eyleyicilerle yüz yüze görüşerek desteklenmiştir. Bu iki basamaklı toplumterimbilimsel çözümleme ile *kent hakkı* ve *mekanda adalet* kavramlarının savunucusu terimlerin çözümlenmesi söylem boyutuyla sınırlı kalmamıştır.

Kent-kır ayrımı başta olmak üzere her türlü ikiliğin karşısında bir duruş sergileyerek, toplumsal adaleti mekansal perspektiften ele alan Mekanda Adalet Derneği, *beyond.istanbul* yayınında savunucusu olduğu değerlere yönelik içerikler üretmektedir. Mekanda adalet kavramını, adaletle ilişkili farklı alanlarla ilişkilendirerek, mekanda adaleti çok boyutlu, farklı aktörlerin penceresinden ele almaktadır. Mekanda adalete ilişkin tercih

edilen terimlerle, mekanda adalete dayanan bir dil, bir söylem oluşturma çabası gerek söylem çözümlemesinde gerekse yüz yüze görüşme de dikkati çekmektedir.

Kentin ve mekanın, bireylerin zihinsel ve pratik eylemleriyle, kolektif üretim süreciyle şekillenmekte olduğu düşünülürse, bu örnekten hareketle, kentin ve mekanın oluşumunda dilin etkisinden de bahsedebilmek mümkündür. Kent hakkı ve mekanda adaleti temsil eden terimler, kent hakkı ve mekanda adalet hareketlerinin destekçisi olabilirler. Adaletli kent ve adaletli mekanların üretiminde, özel alan çevirisi ve özel alan metin üretiminin yapı taşı olan terimlerin katkısı göz ardı edilmemelidir.

Son söz olarak, mekanda adalet perspektifinden, disiplinlerarası bir ortamda yürütülen toplumsal mücadeleler, adaletle ilgili her konunun tanımlanma, adlandırılma ve yaşanma biçimlerini dönüştürücü güce sahiptir. Çünkü toplumsal mücadele sırasında dilde de mücadele vermenin gerekliliği unutulmamalıdır.

NOTLAR

[1] Bu makale 18-20 Eylül tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen, "Şehrin Dili" temalı *II. Uluslararsı Sosyal Bilimler Kongresi (Congist'19)* kapsamında sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

[2] *beyond.istanbul* yayının kendisi küçük harfi tercih ettiğinden, makale genelinde de orijinal şekliyle bırakılmıştır.

[3] Türkçe Çeviri tarafımdan yapılmıştır. "*Le cité est un discours et ce discours est véritablement un langage: la ville parle a ses habitants, nous parlons notre ville…"*

KAYNAKÇA

1. Adanalı, Yaşar Adnan "Editöryel", in *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve sakatlık*, sayı 1, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2017, ss.1-2.
2. Adanalı, Yaşar Adnan "Editöryel", in *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve çocuk*, sayı 2, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2018, ss.2-3.
3. Adanalı, Yaşar Adnan "Editöryel", in *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve gıda,* sayı 3, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2018, ss.2-3.
4. Adanalı, Yaşar Adnan "Editöryel", in *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve kentsel politik ekoloji*, sayı 4, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2019, ss.2-3.
5. Adanalı, Yaşar Adnan "Editöryel", in *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve yaşlılık*, sayı 5, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2019, ss.2-3.
6. Adanalı, Yaşar Adnan , yüz yüze görüşme 7 Eylül 2019 tarihinde Mekanda Adalet Derneği Ofisinde gerçekleştirildi.
7. Ayhan, Ayşe ve Emine Bogenç Demirel, "Understanding urban intervention as a translational activity. A case of the *Yeldeğirmeni* neighborhood", in *Translation Spaces*, 7:2, 2018, ss. 202-218.
8. Barthes, Roland, "Sémiologie et urbanisme", 1967, ss. 11-13, 05/12/2019 tarihinde http://www.larchitecturedaujourdhui.fr/wp-content/uploads/2016/05/7-BARTHES-ENTIER-tiny2.pdf adresinden erişildi.
9. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve sakatlık*, sayı 1, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2017.
10. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve çocuk*, sayı 2, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2018.
11. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve gıda,* sayı 3, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2018.
12. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve kentsel politik ekoloji*, sayı 4, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2019.

13. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve yaşlılık*, sayı 5, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2019.
14. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve müşterekler*, sayı 6, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2019.
15. *beyond.istanbul*, *mekanda adalet ve mültecilik*, sayı 7, Mekanda Adalet Derneği Yayını, İstanbul, 2019.
16. Demirel Bogenç, Emine, Kurmel Deniz ve Zeynep Görgüler,"Nefretsiz bir Yaşam Mümkün! Çeviri Odaklı Yaratıcı Aktivist Taktikler", in *Frankofoni*, no. 32, 2018, ss.83-99.
17. Gambier, Yves, "Problèmes terminologiques des pluies acides: pour une socio-terminologie", Meta, XXXII, 3, 1987, ss.314-320.
18. Gambier, Yves, "Vers une histoire sociale de la terminologie", Le Langage et l'Homme, vol. XXVIII, no 4- spécial SOCIOTERMINOLOGIE, 1993, ss.233-246.
19. Gaudin, François, *Pour une socioterminologie. Des problèmes sémantiques aux pratiques institutionnelles*, Publications de l'université de Rouen, 1993.
20. Gaudin, François, *Socioterminologie, une approche sociolinguistique de la terminologie*, Duculot De Boeck , col. Champs linguistiques, 2003.
21. Harvey, David, "The Right to the City" , New Left Review 53, 2008, ss. 23-40.
22. İne, Barış, yüz yüze görüşme 7 Eylül 2019 tarihinde Mekanda Adalet Derneği Ofisinde gerçekleştirildi.
23. Lefebvre, Henri, *Le droit à la ville*, Paris, Éditions Anthropos, 1968.
24. Lefebvre, Henri, *La production de l'espace*, Paris, Éditions Anthropos, 1974.
25. Lefebvre, Henri, Şehir Hakkı, çev. Işık Ergüden, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2015.
26. Lefebvre, Henri, *Mekanın Üretimi*, çev. Işık Ergüden, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2019.
27. Soja, Edward, *Seeking Spatial Justice*, University of Minnesota Press, 2010.

Elektronik kaynaklar

1. beyond. istanbul, 01/11/2019 tarihinde https://beyond.istanbul/ adresinden erişildi.
2. Mekanda Adalet Derneği, 01/11/2019 tarihinde https://beyond.istanbul/mad-113d13810cbe adresinden erişildi.